

– Private sykehus har blitt industri

Foto: EMM

– *Den frie bevegelsen av kapital blir sannsynligvis den største trusselen mot den norske velferdsstatmodellen. Prinsippet om lik adgang til helsegoeder vil bli utfordret. Private sykehus har blitt industri på lik linje med andre industrier.*

10 Det var professor i sosialpolitikk, Else Øyen, ved universitetet i Bergen som sa dette på en konferanse om «Norge i det nye Europa.» Hun pekte på at tysk kapital har investert i private

sykehus rundt omkring i verden, «spesialisert i forhold til velstående pasienter, og delvis med bruk av høyteknologi».

– Hvis Norge oppfattes som et lønnsomt marked, skal det bli vanskelig å avvise kommersielle helseinstitusjoner.

Else Øyen mente videre at den frie bevegelsen av kapital ville få betydning for det private forsikringsmarkedet «som med sterk europeisk kapital i ryggen vil presse ytterligere for å overta de universelle trygdeordningene». Hun mente at private helseforsik-

ringer i første omgang kunne se ut som et tilskudd til det offentlige.

– I neste omgang vil private ordninger bidra til å underminere folketrygden, fordi de som har private og mer lukrative ordninger ikke lenger vil støtte opp om universelle ordninger som de selv får mindre utbytte av.

Professoren pekte på at velferdsstaten i sin tid ble skapt som en buffer mot markedskreftene.

– Hvis markedskreftene styrkes, må også velferdsstaten styrkes, om Norge fortsatt vil sikre levekårene for de som ikke deltar på arbeidsmarkedet. Samtidig ligger det under ideologien om større spillerom for markedskreftene, en ideologi som tilsier mindre offentlig styring, færre offentlige inngrep og mindre offentlige overføringer. Det er i sannhet et paradoks.

Uformelle beslutninger

Else Øyen skilte mellom formelle og uformelle beslutninger. Formelt er helse- og sosialpolitikken hvert enkelt EU-lands anliggende. Hun mente at små, uformelle beslutninger rettet mot en EU-tilpasning av den norske velferdsstaten kan være en større trussel enn de formelle avtaler.

Øyen problematiserte spørsmålet om EU-tilpasning kontra det at endringer vil komme uansett. Hun stilte mange spørsmål:

– Når markedskreftene siger inn i helsevesenet, med vekt på lønnsomhetskriterier og stadig større bruk av egenbetaling og private klinikker, er det da uttrykk for EU-tilpasning? Når vilkårene strammes for enslige forsorgere, uføretrygdete og arbeidsledige, er det da tilnærming til den dominerende modell innen EU? Når den forrige sosialministeren sendte ut en prøveballong for å teste muligheten

for å la yrkesaktive gå foran yrkespassive i helsekoen, kan det da sees som enda et skritt i retning av EU-modellen? Når den nåværende statssekretæren sender ut en annen prøveballong for å teste om yrkesaktive kan få større uttelling i folketrygden, ser vi da en konvergens mot de yrkesbaserte rettigheter i EUs sosiale dimensjon? Når programkomiteen i Arbeiderpartiet sender ut et debattheft som setter et første spørsmålstejn ved universelle ordninger og foreslår nye grenser mellom det offentlige og det private ansvar innen sosialsektoren, er det så en tilnærming til den kontinentale modellen? Det er selvfølgelig ikke mulig å bevise hverken det ene eller det andre. Men det som er helt klart er at EU-ideologien med større rom for markedskrefter, prissetting av tjenester, konkurransedyktighet, forventninger om økonomisk lønnsomhet og økonomisk vekst, sniker seg inn i alle departementale kroker. Så lenge det er forventninger om at Norge skal bli medlem av EU, vil EU-ideologien og det som skjer på kontinentet, stå som en usynlig ramme rundt de beslutninger som fattes.

Fagforeningenes rolle

Else Øyen ga uttrykk for at fagforeningenes rolle kan bli viktig i EU-tilpasningen. Hun mente foreninger har gått i spissen for goder til egne medlemmer og således bidratt til å øke forskjellene mellom de som er i arbeidslivet og de utenfor.

– Dette er situasjonen innen alle de større landene i EU, sa hun samtidig som hun la til at man her på berget har gått langt i å sikre de som ikke er i arbeid.

– Nå synes mange fagforeninger å være på gli. Else Øyen ga uttrykk for at det trengs en sterk fagforeningsrygg

Likhet på lavt nivå

Steinar Stjernø trakk fram den britiske «minstesikringsmodellen» som et eksempel på EU-konferansen, likhet i innbetaling, og likhet i ytelser.

– *Problemet er at det er likhet på et lavt nivå, så lavt at mange ender i det britiske sosialhjelpssystemet.*

Han understreket at mange alderspensjonister, ca 30 prosent, må ty til sosialhjelp.

– Thatcher skar ned på de sosiale ytelsene, så antallet under fattigdomsgrensen har økt.

I 1985 var tallet på fattige i Storbritania 12 prosent, vurdert ut fra den offisielle EU-definisjonen: De som tjener mindre enn halvparten av gjennomsnittsinntekten.

Sosialforsikring

Den andre rådende modellen i EU er sosialforsikringsmodellen. Avgifter av lønna går til fonds. De som tjener mye, betaler inn en tilsvarende andel, og får dermed mest igjen.

– Dette skaper store forskjeller, mente Stjernø som la til at det her også var snakk om medisinske ytelser, ikke bare trygd.

Forskeren nevnte at det i flere EU-land er slik at en sykehusreg-

ning for et gammelt menneske kan betales av staten. – Hvis staten sier nei, går regningen til familien. Stjernø la til at det er forventet at kvinnene tar seg av de gamle og syke.

– Sosialforsikringssystemet er et godt system hvis du er mann med god utdanning, starter umiddelbart etter utdanningen i arbeidslivet og har en lang og stabil yrkeskarriere. Da har du et trygt og godt sikkerhetsnett i Tyskland, Frankrike og andre EU-land. Problemet er at det moderne arbeidslivet i stadig mindre grad tilsvarer denne forutsetningen. Flere og flere blir permittert eller helt arbeidsløse.

Steinar Stjernø la til:

– For dem som ikke tjener opp trygdepoeng gjennom yrkesaktivitet er situasjonen verre. Da har man ofte ikke rett til alderstrygd, sykepenger eller medisinsk behandling gjennom trygdesystemet. I så fall blir det å søke sosialhjelp. Han la til at det i Tyskland ikke fins noen minstepensjon, og at eldre som ikke har lang nok yrkesaktivitet må leve på sosialhjelp. I Frankrike er minstepensjonen meget lav, rundt 25.000 kroner i året.

– Det norske systemet utjevner forskjellene mellom høyt- og lavtlønte. I EU-landene legger en mindre vekt på en slik utjevning.

og en felles visjon for ikke å slå følge med kontinentale kolleger og kreve en større del av velferdsgodene for egne medlemmer.

– Uten refleksjon aksepterer vi litt

etter litt de små endringer og nye normer for rettferdighet, på samme måte som vi langsomt har akseptert en økende arbeidsledighet og en økende avstand mellom rik og fattig.